

fehérségű doboz, illetve a szerb magyar nótákkal a népszínmű felé kanyarította az előadást, miközben nem sikerült mélyíteni ennek valóság tartalmát. Ezzel éppen úgy semlegesítette a célba vett vaskos realitást, ahogy a francia bohózatokat idéző sokmozgásos játékkal hatástalanította az álomdoboz és a valóság között létező, kialakítható drámaiságot. Nem mondható, hogy nincs elképzelése Gergely László rendezésének, de ez nincs kidolgozva (nem volt rá mód!).

Az időszükéből adódó kidolgozatlanosság lehet elsősorban a magyarázata a stílárius szempontból zavaróan vegyes színészi játéknak is. Mindenki azt és abban a stílusban játszik, ahogy eszébe jutott. Hogy sebtében összehozott előadásban kellett játszania, annak elsősorban Ábrahám Irén a kárvallottja. Láthatóan csupán arra volt érkezése, hogy sorba vegye azokat a jellemformáló változatokat, eszközöket, amelyek közül kiválaszthatná a remek vígjátéki főszerep, Féma alakjának megformálását, keresi a szerep hangját. Vele szemben a főiskolás Lenner Karolina (Evica, Féma lánya) idegesítően fejhangon sipákolóra vette a figurát, teljesen indokolatlanul. Magyar Attila (Ružičić), N. Kiss Júlia (Sára) és Giricz Attila (a papucsos inas Jovanból Hanszá, Jeanná előléptetett lakáj), ahelyett hogy szerepépítéssel a darab végén történő lelepleződésük felől, mintegy visszafelé próbálkoztak volna, meggondolatlanul az első labdára (ötletre) startoltak, megelégedtek a külsőséges komédiázással: a fűzfapoétában nem érezni a boltossegéd, az „úrihölgyben” az egykori szakácsné, a „lakájban” a papucsos inas olcsó számítását. Pásthly Máttyás Mitarját a földhöz ragadt, józan realizmus jegyében képzelte el. Banka Lívía szolgálója pedig teljesen szerep nélkül maradt, láthatóan nem vett részt a történetben. Az előadás egyetlen színészi telitalálata Mezei Zoltán szegény kérője, akit jól megválasztott gesztusrendszerrel, jellemre, sorsra mutató jelenléttel formál a fiatal színész.

A felfuvalkodott tökfey általában siker szokott lenni, megtörténhet, hogy az Újvidéki Színházban is így lesz, de akkor ez inkább a nehéz helyzetben levő társulat segítségét szolgálja, mint az előadás valós értékeit jutalmazza.

GEROLD László

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

KÉT KIÁLLÍTÁSRÓL – KITÉRŐKKEL

HELYZETKÉP 1.

Történt pedig, hogy a hosszúra nyúlt, kínessá váló elszigeteltség közepette sikerült egy színvonalas külföldi kiállítást elhozni a tartomány székvárosba. Valahogy minden összejött: a jó nevű külföldi művész, a tárlatot rendező-gondozó határon túli múzeum és a hazai testvérintézménye közötti sokéves kapcsolat, az együttműködés felelevenítése, s ráadásul mindez a kultúra évében történik. „Odafentről” faxon érkezett a szerkesztőségekbe az üzenet, hogy a nem is akármilyen művész kiállítását nem is akárcsi fogja megnyitni, hanem a politikussá avanszált egykori irodalomtanár. Igaz ugyan, hogy a nagy

hírvéréssel beharangozott tárlatra csak egy némi baráti segédlettel elkészített szép, ám szerény kivitelezésű katalógus jelent meg, de hát szegény az eklézsia. Aztán jött a megnyitó. Tévé, sajtó, rádió – a faxon érkezett üzenet nem maradt hatástalan. Villogtak a vakuk, zümmögött a kamera, és jöttek a beszédek. Amelyek jó részének több köze volt a politikához, mint a művészethez, no de van ilyen. Persze, nem maradt ki a szereplés apropójául szolgáló művész sem. Róla a fent említett politikus, fergeteges beszéde végén, mintegy dióhéjban összegezve művészeté lényegét, annyit tartott fontosnak megjegyezni, hogy „jó ember”. A művész pedig, akiről czúton ország-világ megtudhatta, hogy „jó ember”, mindvégig ott állt. Szótlanul. És senkinek eszébe nem jutott, hogy bemutassa: ő Kass János.

*

Aki nem volt ott e rossz emlékű megnyitón, s nem az innen maradt keserű szájjal nézte a kiállítást, annak csodálatos élményt jelenthettek Kass János művei. Kass igazi műfaja az illusztrált szépirodalom, a magyar illusztrátorok legjobb hagyományainak szellemében. Önbizalommal, ugyanakkor az alapul szolgáló mű iránti feltétlen alázattal vállalja az irodalmi mű hangulatának képbe mentését. Olyannyira, hogy Kass illusztrációi nem is igazi illusztrációk, nem pusztán „szövegrajzok”, hanem a hasonló hangulatból, életérzésből született, más kifejezési formában megfogalmazott, ám azonos értékű alkotások. Lapjainak zöme egyszerre intim és monumentális, álomszerűen nyugodt és feszültségekkel terhes. Kodály, Bartók zenéje, a Biblia súlyos élménye mellett el kell mondania legbensőbb gondolatait, érzelmeit a szeretetről éppúgy, mint az időről, amely tudjuk – könyörtelen. El kell időzni egy-egy lap előtt, böngészni, kutatni a szemünkkel. És érdemes többször is visszatérni. Annál is inkább, mert Kass azt a fajta művészetet képviseli, amely befogadása intellektuális erőfeszítés nélkül majdhogynem lehetetlen. Látszólag egyszerűek ezek a művek, gondoljunk csak *A kékszakállú herceg várához* készített sorozatának megrázó darabjaira, valójában azonban szemérmesen mélyek és komplikáltak, mint a szövődményes tudógyulladás.

Az ilyen kiállítás, jelen pillanatban nálunk, két dologra jó: először arra, hogy az a maroknyi elszánt, aki még vesz magán annyi erőt, hogy feledve a kiállítást életre hívó okokat, megnézzék azt, s valami emlékezetesen nagyszerűt lásson. Másodsor arra, hogy az, akit a kultúra (is) mindig csak „megfontolásból” érdekelt, ország-világ, de legfőként maguk előtt bizonyítottnak lássa: megy itt minden, mint a karikacsapás. Egy frászt. Ezek a munkák intellektuálisan „túl mélyek” egy önmagával is meghasonlott, a kultúrától széles ívben elforduló, ámde a „kultúra évében” éldöglődő országban.

HELYZETKÉP 2.

Történet azután, szintén itt, most, a kultúra évében, hogy ugyanannak a patinás intézménynek a falai között nyílt egy másik kiállítás. A művész, aki nemes egyszerűséggel csak Simonida néven kíván bekerülni a művészeti köztudatba, saját bevallása s a katalógus adatai szerint 1988-ban döntött úgy, hogy képzőművészetet fog foglalkozni. Lám, bizonyára így kell élni. Egy napon felébredni, és elhatározni, hogy az ember (legalábbis míg valami jobb nem lesz) a képzőművészetnek él. Mi több, alkotóként. S

ha már valaki ilyen elszánt s nemkülönben értelmes, akkor hamarosan arra is rájön, hogy teljesen felesleges araszolni a kiállítási élet dzsungelében, lassan, módszeresen lépegetni a számléltrán felfelé, netalán könyörögni a bemutatkozás lehetőségéért, az anyagköltség kompenzálásáért, katalógusért, a művészeti írók kegyeiért, miegymásért. Simonida rájött, hogy a legegyszerűbb, ha mindjárt a csúcson kezdi. Az teljesen mellékes körülmény, hogy szakmai felkészültsége, a szakmán belüli jártassága a nullával egyenlő. Itt most, a kultúra évében minden megtörténhet. Még az is, hogy valaki egy reggel arra ébred: festő lett. S a felismerés tudatában nem ecsetet ragad, hanem vastag pénztárcájú szponzorok után néz. Lehetőleg olyan körökben, ahol még elvéte sem akad hozzáértő. S azután már valóban megy minden, mint a karikacsapás. Csak (rövid) idő kérdése, és szakmában megfestetnek az impozáns méretű, a szivárvány minden színében pompázó vásznak, az immáron megfelelő (anyagi) háttérrel rendelkező művész nő legombolja a nem kevésbé impozáns bérleti díjat a jobb sorsra érdemes, ám súlyos anyagi gondokkal küszködő patinás intézménynek (amelyet annak idején még a minőség teremtett meg), amely ily módon a nevéét is adja a kiállításhoz, s természetsszerűleg elkészül a többszínnyomásos gyönyörű katalógus is, pazar, súlyos papíron. A szöbeszéd szerint eme káprázatos alkotáások már a megnyitót megelőzően gazdára is leltek. Összegezől úriemberek nem beszélnek. Újgazdagék szobája falán pedig a tárlat múltán ott terpeszkednek majd Simonida vásznai, amelyek szubtilisek, mint a húsdaráló, zsúfoltak, mint a 4-es busz, s legfeljebb egy dolgot bizonyítanak, azt, hogy a „kultúra évében” hogyan kaphat jelentést a jelentéktelen és a jelenteni képtelen.

*

Mindkét szóban forgó tárlatnak a Vajdasági Múzeum adott otthont. Az az intézmény, amelynek légköre még őriz valamit a márványburkolatnál is szilárdabb esztétikai értékrendből, a biztos ízlés derűs, fenséges hatalmából. De mikor fogja a Vajdasági Múzeum csak egy töredékét is tudni annak, amit Simonida tud? Mikor fog e patinás falak közé csak egy szemernyi is eljutni abból a lobbyosztónból, amely a Simonidákat idáig juttatja?

NÁRAY Éva